

V úterý 19. února 2008 v byla na plenárním zasedání Evropského parlamentu ve Štrasburku projednávána zpráva poslance Cema Ozdemira o strategii Evropské unie pro Střední Asii. Je to vůbec první významný evropský dokument směřující do této oblasti. Bohužel v parlamentní debatě o této zprávě nejčastěji zaznívala myšlenka, že je nutno zaměřit se na tento region hlavně s ohledem na energetickou bezpečnost Evropy a její nezávislost na energetických dodávkách z Ruska.

Další část vystoupení akcentovala na skutečnost, že v tomto regionu nejsou zcela demokratické poměry. *Jeden z vystupujících ze skupiny Aliance liberálů a demokratů pro Evropu dokonce vyjádřil politování nad tím, že Uzbekistán ukončil v minulém roce smlouvu s USA o umístění vojenské základny na jeho území.* Mluvílo se i o problematice chudoby Střední Asie. I když se v tomto regionu nacházejí bohatá ložiska ropy a zemního plynu, velké procento lidí v mnohých tamních státech žije v bídě. Na tuto problematiku a její řešení by se Evropská unie chtěla a měla také zaměřit.

V evropské strategii i v parlamentní debatě jako takové však chybělo téma ekologie. Je paradoxem, že toto téma nebylo vůbec zmíněno, když evropské těžbařské firmy jsou největšími producenty zplodin, které znečišťují životní prostředí v regionu. Většina vystupujících v rozpravě se vyslovila na podporu strategii EU pro Střední Asii a své stanovisko vyjádřila i v závěrečném hlasování.

Politická skupina GUE/NGL, i vzhledem ke svému zaměření, neměla na strategii jednotný názor. Někteří členové GUE/NGL podporují strategii s tím, že do této doby Evropská unie neměla jasně formulované priority směřování své politiky do této oblasti a tudíž že je lepší nějaká strategie než žádná.

Mám ovšem odlišné a kritické stanovisko. Návrh usnesení je nesmírně upovídaný a nepřehledný. Je v něm mnoho opakovaných motivů. Komu má být takovýto text určen? Obávám se, že obyvatelé dotčených centrálně-asijských zemí budou mít z tohoto textu pouze rozpaky. Diplomaté těchto zemí budou mít z tohoto textu jen migrénu, protože budou ve svých státech jen těžko hledat cesty, jak vágní kritice obsažené ve zprávě vyhovět.

Za nevhodný považuji tradiční paternalistický tón, s nímž se Evropa blahosklonně obrací na „nevzdělané chudé příbuzné“. *V textu jsou zcela nedostatečně rozlišeny jednotlivé země regionu, a to ať již se jedná o lidská práva, tak i o ekonomický a sociální rozvoj.*

Uvedu příklad Kazachstánu. Na konci roku 2006 navštívil Brusel prezident Kazachstánu Nursultan Nazarbajev. Zněla slova chvály a ocenění. Když jsem si přečetl návrh současně zprávy, mám pocit, že ne všichni, kteří se přijetí u prezidenta Nazarbajeva účastnili, svá slova ocenění a potlesk po jeho vystoupení mysleli upřímně. Je mírou naší objektivity jen průtok plynu a ropy v Kazachstánu? Nevíme snad, že Kazachstán začal realizovat progresivní program „Cesta do Evropy“, který je dobrou reflexí upřímného přání Kazachstánu přibližovat se v potřebných oblastech k EU.

Nevíme snad o tom, jak zodpovědně se tato země připravuje na předsednictví OBSE? Troufám si říci i to, že občané Kazachstánu najdou ve zprávě upřímnou odpověď EU na otázku, zda Kazachstán je považován – nejen geograficky – za součást Evropy.

Požadavek zařadit mezi země Střední Asie i Mongolsko se jeví jako pochopitelný jen jako snaha zahrnout pod jednu střechu státy, jimž autoři návrhu přisuzují obdobný geopolitický význam. *Pravděpodobně jako potenciálním nástupišťím proti Rusku a Číně.* Zeměpisně vzato je ale tento návrh nesmysl. A co takhle zařadit mezi země Střední Asie i Afghánistán, o který Brusel „pečuje“ – a z něhož, jak návrh textu diskrétně naznačuje proudí obrovské množství drog. Obecně ale platí, že lze mít stejnou politiku i k odlišným regionům a státům.

Některé formulace navrženého usnesení vyvolávají otázky: co znamená, že „řada různých zemí měla ve více či méně vzdálené minulosti v tomto regionu své oprávněné zájmy“? To dnes podporujeme bývalé koloniální ambice některých evropských mocností, nebo projevujeme starost o zájmy vybraných ropných společností?

Není mi jasné, proč text návrhu naznačuje, že Rusko a Čína se nezdravě snaží „posílit sféru vlivu“ prostřednictvím Šanghajske organizace spolupráce a naopak víceméně chválí iniciativy Ukrajiny, Polska, Ázerbájdžánu a Gruzie, které jsou však, podle mého názoru, velmi problematické z pohledu společných zájmů EU, zejména bezpečnosti.

Zároveň zřejmě litujeme stažení americké vojenské základny. *Obávám se, že se nám tu zase pod hlavičkou péče o lidská práva a ekonomický rozvoj podsouvá specifické geopolitické hledisko, které je nepříjemně konfrontační. Tato skutečnost je zvláště patrná v bodě, který hovoří o zvláštní roli Turecka v daném regionu.* Připomínám, že v uvedené oblasti nežijí pouze turecky mluvící národy a zejména že ožívování ducha národnostních sporů je projevem snahy „balkanizovat“ Střední Asii. To snad autorům nestačí pouze spor o územní celistvost Srbska, který nabývá na nebezpečnosti?

Dobrý úmysl zlepšit vztahy Evropské unie se státy Střední Asie a snaha napomoci tamnímu demokratickému a sociálně-ekonomickému rozvoji byla při přípravě návrhu usnesení nepříjemně utopena ve velice problematických zájmech ambiciózních skupin.

Převzato, původně uveřejněno na stránkách Res Publica, 23. února 2008.